

V jeho knihách a pracích je – jako u každého hlubokého myslitele – vedle mnoha věcí nadčasových, všeobecných, všeobecně platit majících, t.j. světových a všelidských, také řada otázek ryze časových, problémů dočasných, dnes už nezajímavých nebo vyřešených atd. atd. Při svých studiích budeme přirozeně na tyto problémy hledět v tom smyslu a odlišíme věci nadčasové od časových a dočasných. Usnadní nám to celý náš úkol. Tyto druhé budeme hledět osvětlovat spíše jen historicky a s hlediska vývoje Masarykovy osobnosti.

4) Dále nám půjde o to, osvětlit sobě i jiným Masaryka jako filosofa a sociologa. Říkává se – někdy ve formě výtky – že Masaryk si nevytvořil a neformuloval svou filosofii jako systém, čili že neměl svého filosofického systému. Znamená to, že Masaryk si nevytvořil nějaký školský theoreticky ucelený a logicky upravený systém filosofický. I když tomu tak v běžném chápání pojmu „filosofický systém“ je, přesto je faktem, že Masaryk svůj filosofický systém vědecky vypracovaný a logicky souvislý měl, že dle něho každý svůj problém zkoumal a řešil a dle něho všechny problémy života probíjával. V tom smyslu půjde Masarykově společnosti o to, aby řešila několik podstatných otázek a přispěla tak celému osvětlení jeho osobnosti i jeho celého vlivu na současnost. Tu bude třeba

a) popularisovati a jasně formulovati v theorii Masarykovo stanovisko filosofické a metafysické;

b) podati jasně Masarykovu formulaci a theorii poznání, jež u Masaryka je vůbec východiskem celého jeho nazírání filosofického a metafysického;

c) přesně definovati Masarykův poměr k problému náboženství a konečně

d) Masarykův poměr k problému mravnosti (individuální a sociální).

K tomuto poslednímu problému je nutno připojit otázku pro Masaryka tak charakteristickou: problém pravdy. Není to jen otázka, co je pravda. Je to u něho podstatně také problém mravní. Pravda a mravnost jsou od sebe u Masaryka neoddelitelné a nemají být oddělitelné z nás u nikoho.

5) Další komplex otázek, jež vaše společnost bude mít řešit, je jasné postavení k otázkám, jež jsou pro nás dnes tak aktuální a pro náš stát v jeho dnešním vývoji podstatné:

Jaký je dnešní stav liberalismu a celého liberálního režimu, politicky, hospodářsky a sociálně? Co representoval kulturně kdysi a čím je kulturně dnes, do jaké míry je překonán, co z něho se ještě uchovává, jak se má liberalismus k dnešnímu stavu demokracie jako novému, modernímu politickému systému a vůbec k jejímu ucelenému názoru na život, v její dnešní plné a nové poválečné definici?

Demokracie, demokratism, demokracie jako systém politický, hospodářský a sociální, demokracie nová, poválečná, na rozdíl od demokracie předválečné, ve svém dnešním přebudování ve smyslu socialistickém, to je jedním z ústředních problémů Masarykova myšlení a tu právě se nám jako dědicům Masarykova odkazu ukládá jeden z hlavních a nejtěžších úkolů.

I zde hraje u Masaryka podstatnou roli jeho evolucionismus. Jeho heslo, že je nutno jít k demokracii stále vyšší a vyšší anebo že lékem proti nesnázím demokracie je jenom více a stále více demokracie, – je právě to jeho evolucionistické hledisko. Že závěrem jeho demokratismu je hledisko socialistické a socialisující a že tu problémem podstatným pak bude, jak srovnat v harmonické synthese problém státní intervence a státního záměrného, soustavného a vědecky formulovaného denního a stálého vlivu v hospodářském, sociálním a politickém, ale i kulturním životě jednotlivce s principem nejvyšší možné svobody individua, rozumí se samo sebou.

A že druhou hlavní otázkou budoucí socialisující éry společnosti bude, jak zmocí mravní problém této nové společnosti, t.j. jakou vytvářet novou morálku sociální této nové společnosti a jak smířit s novou socialisující morálkou morálku individuální, to jsou a zůstanou problémy, jejichž formulaci je ponecháno vytvářet generaci dnešní a generacím budoucím; a Masaryk svými studiemi a názory právě v oboru morálky individuální a sociální bude nám a může být příkladem. Budete z něho mnoho čerpat a můžeme se z něho učit věcem podstatným.

A konečně bych se chtěl zmínit ještě o dvou věcech posledních:

Budeme se stále a stále vracet k jeho koncepci o smyslu českých dějin a k závěrům, jež on z názorů svých na naše dějiny pro dnešní naši politiku učinil. Snad budou s historiky znovu ještě o to spory. Ale nebude možno popírat jednu velikou pravdu, totiž: že jeho chápání úkolů našeho národa nebylo omezeně nacionalistické, že bylo evropské a světové, to znamená lidské, a že k takovému chápání dějin svého národa měl by dojít každý vlastenec každého kulturního národa bez výjimky. Pak by měla humanita ve smyslu Masarykově – po dnešní válce tak hrůzné a strašné – trochu více naděje na konečný triumf.

A poslední otázka, o níž aspoň dvě slova bych chtěl říci, je naše s l o v a n s t v í. Masaryk byl tu naším učitelem. Dnes právě se mnoho uskutečňuje z toho, co ani sám Masaryk tak rychle nečekal. Ale právě dnes bude náš život od nás vyžadovat Masarykův criticism ve věcech slovan-ských, klid, rozvahu, rozvážnou kritiku, žádný nemístný romantism. A zkoumání problému z á p a d a v ý c h o d je přímo jeden z typických problémů masarykovských. Dodávám k tomu, že veliká moudrost Masarykova k tomu vždycky připojovala zkoumání otázky poměru našeho a Slovanů vůbec k Němcům. Nemějme ani dnes iluse o tom, že Němci jsou definitivně vyřízeni! Otázka ta přijde zase a budem my i ostatní Slované nuceni se s ní obírat a znovu se s ní vypořádávat.

To je to, co jsem vám chtěl jen stručně naznačit na začátku vaší činnosti. Vím, že to není zdaleka úplné a přitom je toho tolik, že až hlava jde a půjde kolem. Znamená to, že budeme míti všichni velmi mnoho práce. Já sám se na tuto práci těším a budu rád, kde a jak budu moci, spolupracovat. V práci té přeju vám, Masarykově společnosti, co nejvíce zdaru.

Váš dr. Edvard Beneš